

Nieuw-Atlantis

Francis Bacon

Vertaald en ingeleid door:
Thomas Heij

Inhoud

Inleiding	7
De kanselier die de wetenschap veranderde <i>Bacons leven en oeuvre</i>	11
Inspiratie en invloeden <i>Plato, Thomas More, Lucianus, Cornelis Drebbel, Constantijn Huygens en koning Salomo</i>	21
Over de tekst <i>Synopsis en betekenis</i>	39
De erfenis van Bacon <i>Bewondering van Descartes tot Dewey Kritiek van Swift tot Fukuyama</i>	49
Bronnen	80
Nieuw-Atlantis	85
Nawoord	157

Inleiding

Toen Thomas Jefferson als ambassadeur van de Verenigde Staten in Frankrijk verbleef, schreef hij zijn vriend de schilder John Trumbull vanuit Parijs: 'Locke, Newton en Bacon zijn, zonder twijfel, de drie grootste mannen die ooit geleefd hebben.' Jefferson verzocht Trumbull drie portretten te schilderen van zijn intellectuele helden. Van die drie sloeg hij Bacon het hoogst aan en dus zou hij de portretten overeenkomstig ophangen in zijn werkkamer: Newton en Locke naast elkaar, Bacon erboven.

De grote eerbied die Jefferson koesterde voor Bacon was vooral te danken aan diens ontwikkeling van een nieuwe wetenschappelijke onderzoeksmethode. Jefferson was niet de eerste, evenmin de laatste, die deze methode en zijn opsteller bewonderde. Bacon oogstte lof van enkele van de grootste filosofen uit de geschiedenis: Voltaire prees hem als 'vader van de experimentele filosofie' en Immanuel Kant droeg zijn *Kritiek van de zuivere rede* aan hem op.

Een behandeling van Bacons wetenschapsfilosofische ideeën is ook in onze tijd nog een vast onderdeel van het curriculum van vrijwel iedere academische opleiding. Bacon werkte zijn ideeën uit in een omvangrijk oeuvre, waarvan het zesdelige *Instauratio Magna* het hoofdwerk zou moeten vormen. Het geheel bleef uiteindelijk onvoltooid, maar de delen die Bacon wel wist af te maken, veranderden het wereldbeeld voorgoed. Vooral het tweede deel, *Novum Organum*, is invloedrijk gebleken en beroemd geworden.

In het oeuvre van Bacon, dat buiten *Instauratio Magna*

nog vele wetenschappelijke traktaten en uiteenlopende essays omvat, is er één werk dat er qua vorm en boodschap uitspringt: *Nieuw-Atlantis*. Het is een betrekkelijk kort werk, dat op het eerste gezicht misschien een onbeduidend verhaal vertelt. Wie verder kijkt, ontdekt echter dat *Nieuw-Atlantis* een pareltje is dat Bacons ideeën mooi samenvat en op een toegankelijke wijze presenteert.

Dat Bacons nieuwe methode nauw samenhang met een specifiek ideaalbeeld van wetenschap, religie en samenleving, wordt soms vergeten. *Nieuw-Atlantis* is een prikkelende schets van dit ideaalbeeld, een utopie. Het is een fictieverhaal over een reisgezelschap dat in een storm verdwaalt op de oceaan en, de wanhoop nabij, strandt op een geheimzinnig eiland. Op dat eiland treffen ze een ideale samenleving die op het gebied van wetenschap en religieuze tolerantie ver vooruitloopt op Europa.

Naast de inhoudelijke boodschap en de bijzondere vorm is er nog een reden dat *Nieuw-Atlantis* geleerden al eeuwen bezighoudt: het verhaal eindigt abrupt, met de mededeling dat de rest van de tekst niet voltooid werd. Of Bacon van plan was het verhaal verder uit te werken is onduidelijk, maar hij schreef het werk tegen het eind van zijn leven – een zeer bewogen leven met hoogte- en dieptepunten.

Een groep reizigers, verdoemd en de wanhoop nabij, belandt op een onbekend eiland in de Stille Oceaan. Algauw maakt hun argwaan plaats voor bewondering. Het eiland blijkt een thuis te bieden aan een welvarende samenleving waarvan de religieuze tolerantie en wetenschappelijke ontwikkeling ver vooruitlopen op Europa.

Francis Bacon (1561-1626) geldt als de grondlegger van de moderne wetenschap. Hoe die wetenschap eruitziet en welke rol zij speelt in de samenleving, beschreef Bacon in zijn utopie, *Nieuw-Atlantis*. Dit werk voorspelde allerlei technologische ontwikkelingen en inspireerde de oprichters van de Royal Society.

Deze nieuwe vertaling van *Nieuw-Atlantis* gaat vergezeld van een uitgebreide inleiding over het leven van Bacon, zijn filosofische inspiratiebronnen en de invloed van de tekst.



WWW.ISVW.NL